

ПЕДАГОГІКА. ПСИХОЛОГІЯ. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ. ІНФОРМАТИКА

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ФРАНЦІЇ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

Лащихіна В. П.

Інститут філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті розроблено і теоретично обґрунтовано основні етапи розвитку системи педагогічної освіти у Франції у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття. Схарактеризовано організаційну структуру і зміст підготовки французьких педагогів.

Ключові слова: підготовка, вчителі, викладачі, університет, освіта, іспити, диплом.

В статье разработаны и теоретически обоснованы основные этапы развития системы педагогического образования во Франции во второй половине ХХ – начале ХХІ столетия. Охарактеризовано организационную структуру и содержание подготовки французских педагогов.

Ключевые слова: подготовка, учителя, преподаватели, университет, образование, экзамены, диплом.

In the article the main periods of the development of pedagogical education system in France in the second half of the ХХ – the beginning of the ХХІ century have been worked out and theoretically grounded. The organization and the content of pedagogical French staff training has been characterized.

Key words: training, teachers, university, education, examinations, diploma.

Глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі, мають безпосередній стосунок до освіти кожної країни. У розв'язанні актуальних питань навчання та виховання нової генерації важлива роль належить педагогові. Від рівня його професійної підготовленості залежить успіх освітніх реформ.

Сучасні соціально-економічні умови спонукають Україну до пошуку шляхів реформування системи педагогічної освіти. З огляду на це, вивчення зарубіжного досвіду розвитку системи педагогічної освіти в розвинених європейських країнах, зокрема Франції, матиме позитивний вплив на розвиток вітчизняної педагогічної підготовки.

Аналіз науково-педагогічних джерел та законодавчих актів за темою дослідження дозволяє виявити та схарактеризувати головні етапи розвитку педагогічної освіти Франції. Періодизація базується також на працях відомих зарубіжних та українських учених у галузі історії освіти та професійної освіти (А. Валлон, Ж. Віаль, Р. Галь, М. Дебесс, І. Голупо, Б. Компаньон, П. Ланжевен, Л. Легран, Ж. Лезурн, Ж. Мажо, Г. Міаларе, Ж.-П. Обен, Ж.-Л. Одюк, А. де Перетті, А. Прост, А. Тевьонен, Б. Л. Вульфсон, Л. І. Зязюн, В. А. Капранова, Т. І. Левченко, З. О. Малькова, А. П. Максименко, О. В. Матвієнко, Л. П. Пуховська та ін.).

Мета статті – розробити та теоретично обґрунтувати основні етапи розвитку системи педагогічної освіти Франції.

У Франції до кінця 80-х рр. підготовка педагогічних кадрів для школи носила дуальний характер. Педагогічний персонал ділився на дві категорії: вчителів початкової школи (*instituteurs*) та викладачів середньої школи (*professeurs*). Як бачимо, відмінність існувала навіть в офіційних термінах: учитель – викладач. Зауважимо, викладачів ліцеїв та університетів називали однаково – “*professeurs*” [1, с. 4, 29; 5, с. 138].

Професійна підготовка кожної з категорій педагогічних працівників проходила по-різному. Підготовка вчителів початкової школи здійснювалася в педагогічних училищах – Початкових Нормальних школах (далі – ПНШ) (*écoles normales primaires, ENP*), які створили більш ніж за сто років свого існування стійку базу, характерний стиль та власні традиції роботи. Кількість місць у них – обмежена. Набір проводився за конкурсом. “Нормальєни” – ті, хто там навчався, були на повному державному утриманні. Учень початкової нормальної школи можна було стати, маючи лише французьке громадянство (не менше 5 років), а також підписавши контракт, за умовою якого після закінчення цього навчального закладу учень зобов’язаний був відпрацювати в державній початковій школі не менше 10 років. У випадку форс-мажорних обставин: відмови чи відрахування зі школи батьки чи опікуни мають відшкодувати всі витрати утримання (навчання, житло, харчування і т. ін.) [5, с. 200-201]. У Початкові Нормальні школи приймали учнів віком від 14 до 19 років. Учителем початкової школи ставали у віці 18 років, а середньої – у 25 років. Рівень теоретичної професійної й загальнокультурної підготовки учителів французьких ПНШ був невисоким. Франція в цьому питанні поступалася таким країнам, як США, Великобританія, де учителів початкової школи готували на базі повної загальноосвітньої середньої школи. У Франції по суті сама початкова школа готувала собі педагогів, більшість із них ніколи не навчалася в ліцеях (повній середній школі). У ПНШ вступали, як правило, випускники загальноосвітніх коледжів, тобто особи з неповною середньою освітою або ліцеїсти, які закінчили III клас. Повний курс навчання у ПНШ був розрахований на 4 роки: два роки – загальноосвітня підготовка, два роки – професійна. Після успішного закінчення цього навчального закладу випускники отримували диплом учителя Початкової Нормальної школи (СФЕН) (*certificat de fin d’études normales, CFEN*) [1, с.1-2, 4; 5, с.197-198, 200].

Викладачами неповної середньої школи (коледжів) та повної середньої школи (ліцеїв) були переважно випускники університетів.

Як колись, так і сьогодні конкурсні іспити для вступу до французького університету відсутні, необхідно мати лише диплом про закінчення повної середньої школи (ліцею) – диплом бакалавра. Абітурієнти “записуються” на факультет, відповідний секції випускного класу ліцею, тобто профільно диплома бакалавра. Кількість вакансій на перших курсах необмежена, але саме навчання носить конкурсний характер, згідно з яким здійснюється відсів через неуспішність. Особи, які обирають професію викладача, навчаються на гуманітарному та природничо-математичному факультетах (після реформи 1968 р. вони стали називатися науково-дослідними об’єднаннями). Термін навчання – 5 років [10, с.1-6].

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що навчання в університеті не передбачало ніякої професійної підготовки майбутніх учителів середньої школи. Вони отримували ґрунтовні знання з предмета зі спеціальності, але не мали знань з психолого-педагогічних дисциплін. Стажування у школах не передбачалося. Академічність університетської освіти викликала певні труднощі. Значним недоліком було те, що такої дисципліни, як педагогіка в навчальних програмах університету не значилося, більше того, не було навіть кафедр педагогіки, крім Сорбонни. Ситуація в Початкових Нормальних школах, які готували вчителів початкової школи була з точністю “до навпаки”: там велика увага приділялася професійній підготовці педагога, зокрема педагогічній практиці, але бракувало теоретичних знань психолого-педагогічного компонента [5, с.130-131].

У кінці 50-х – на початку 60-х рр. у Франції була запроваджена система підготовки викладачів середніх шкіл, яка мала на меті поєднати засвоєння природничо-математичних чи гуманітарних дисциплін з набуттям професійно-педагогічних знань, умінь та навичок. Таким чином, в університеті “кандидати з педагогіки” (так називали майбутніх викладачів) вивчали лише дисципліни, пов’язані зі специфікою одного з обраних відділень факультету, а педагогічна підготовка здійснювалася після закінчення університетського курсу в регіональних педагогічних центрах (далі – РПЦ) і тривала один рік. Для того, щоб бути допущеним

до педагогічного стажування, студент повинен був скласти конкурсні іспити третього року навчання в університеті й отримати диплом ліценціата, де він демонстрував свої теоретичні знання з обраної спеціальності та вміння застосувати їх у межах програми середньої школи. Наприклад, іспит зі спеціальності "іноземна мова" передбачав дві письмові роботи: одна стосувалася загальних питань мовознавства чи літератури, друга – написання твору іноземною мовою на одну з тем шкільного курсу [1, с. 7; 2, с. 105; 5, с. 204].

Ліценціатів, які успішно склали вищезгадані іспити, направляли до РПЦ, де їх розподіляли по школах, у яких вони мали пройти практику. Ліценціатів називали в цих центрах викладачами-стажистами (*élèves-professeurs*). Роботою стажистів керували педагогічні радники – досвідчені викладачі середніх шкіл. Стажування у школах відбувалося у два етапи. На першому етапі (8 місяців) студент був присутній на уроках, де викладав його радник, ознайомлювався з методикою роботи викладача, з відповідною документацією та був зобов'язаний дати декілька уроків. На другому етапі (9 тижнів) студент-практикант давав не менше 8 уроків щотижня. Вся документація стосовно діяльності стажиста заносилася до його досьє, яке мало велике значення при оцінюванні результатів педагогічної практики [1, с. 7-8].

Пройшовши педагогічне стажування, ліценціат складав практичні іспити. Слід зауважити, що це був непростий іспит, особливо з психологічної точки зору. Іспит приймала спеціальна комісія, яку очолював генеральний інспектор Міністерства національної освіти. Члени комісії обов'язково були присутні на уроках, які проводив стажист, та ознайомлювалися з його досьє.

Здобувши ступінь ліценціата, пройшовши однорічне стажування в РПЦ та склавши необхідні іспити, студенти отримували відповідний педагогічний диплом – CAPES (*certificat d'aptitude au professorat de l'enseignement secondaire*) і направлялися на посаду викладача середньої школи [5, с. 204].

Пізніше ситуація дещо змінилася: через брак учительських кадрів студентам необов'язково було проходити педагогічну практику в РПЦ. Отримавши диплом ліценціата, вони проходили її, поєднуючи з повноцінним викладанням у середній школі з повним викладацьким навантаженням [1, с. 8]. Насправді ж, як свідчать результати дослідження, РПЦ, організовуючи стажування у школах, не надавали ґрунтовної психолого-педагогічної підготовки [2, с. 105].

Наприкінці 60-х рр. у Франції відбуваються реформи педагогічної освіти, передусім організаційної структури педагогічних навчальних закладів з підготовки вчителів початкових шкіл. Відповідно до декрету про модернізацію шкільної системи 1969 р. Початкові Нормальні школи набули статусу вищих професійних шкіл і стали називатися Нормальними школами (далі – НШ) (*Ecoles Normales, EN*). Порядок зарахування до Нормальних шкіл змінився: для вступу необхідно мати повну середню освіту (ступінь бакалавра), удвічі скоротився термін навчання, який повністю став спрямованим на професійно-педагогічну підготовку (у 1978 році він був пролонгований до трьох років) [6].

Незважаючи на те, що після реформи 1969 р. учні складали іспит на бакалавра відповідно до ліцейських програм, їх теоретичні знання з ряду предметів залишалися на низькому рівні. Однак підготовка вчителів початкової школи мала і свої переваги. "Нормальєни" отримували ґрунтовні знання й навички, чому сприяли методи навчання, спрямовані на практичні результати навчання в невеличких групах [1, с. 14; 2, с. 105; 5, с. 203-204]. У НШ значна увага приділялася професійній підготовці вчителя: численні конкретні поради, рекомендації, методичні вказівки, що вважалося позитивним. Дисципліни педагогічного циклу також мали відбиток ультрапрактицизму. Характеризуючи особливості підготовки учнів НШ і порівнюючи останніх з ліцеїстами, професор Сорбонни А. Прост зазначав: "Методи навчання й виховання, які застосовують у нормальних школах, багатьма педагогами розцінюються як школярські, але ефективність їх – безперечна. В цілому "нормальєни" як учні – кращі, ніж ліцеїсти: менше фантазії, уяви, можливо, й оригінальності, але значно більше конкретних знань, умінь

їх застосовувати. Одним словом, учні Нормальних шкіл “серйозніші” за ліцеїстів; для них заняття не є формальністю чи обов’язком, які вони виконують через наполягання сім’ї; це підготовка до майбутньої професії” [10, с. 6].

У 70-ті рр. у французькій науково-педагогічній думці формується концепція, спрямована на вдосконалення системи підготовки педагогічних кадрів для дошкільних та початкових закладів освіти, – педагогічна освіта університетського типу. Ще в 1946 р. ідея про радикальну реформу освіти Франції на демократичних засадах була запропонована відомими науковцями і політичними діячами П. Ланжевенном та А. Валлоном [1, с. 43] і неодноразово обговорювалася на наукових конференціях, присвячених як реформі шкільної освіти, так і модернізації педагогічної освіти. Цю ідею підтримали видатні французькі педагоги М. Дебесс, Ж. Віаль, Г. Міаларе, Л. Легран, які присвятили свою наукову діяльність проблемам підготовки педагогічних кадрів. Спочатку прогресивні погляди наукової еліти не мали підтримки в офіційних владних колах. На вироблення остаточної концепції суттєво вплинула робота комісії А. де Перетті, одного з керівників Національного педагогічного інституту (головного науково-дослідного центру у Франції), та звіт, що стосувався питань підготовки персоналу національної освіти [14, с. 32].

Відповідно до декрету про підготовку персоналу національної освіти від 14 березня 1986 р. підготовка вчителів дошкільних закладів освіти та початкових шкіл передбачала двоступеневу модель: навчання протягом двох років в університетах та ще двох років – у Нормальних школах, які набули статусу вищих навчальних закладів [7].

Отже, вища освіта в постіндустріальному суспільстві стала необхідною умовою отримання будь-якого учительського диплома.

Навчання в університеті для викладачів середньої школи тривало, як правило, 3-4 роки, для викладачів початкової школи – 2 роки, щоб мати право викладати у ВНЗ – від 4-х років. Університетське навчання мало 3 цикли. Кожен цикл завершувався складанням іспитів і присудженням відповідних дипломів і ступенів. Будь-який успішно закінчений цикл навчання в університеті відкривав дорогу до педагогічної діяльності. Для того, щоб працювати в початковій або неповній середній школі (колежі), необхідно було отримати диплом першого циклу – диплом про загальну університетську освіту (ДЗУО) (Diplome d'études universitaires générales, DEUG). Для роботи в повній середній школі (ліцеї) потрібний диплом другого циклу – диплом ліценціата (Licence). Диплом ліценціата видавався після третього року навчання, диплом метризи (Maitrise) – після четвертого. Диплом метризи уможливує допуск до конкурсних іспитів на отримання звання агреже (agrégé), що дозволяє викладати як у ліцейських класах, так і в університеті. Для працевлаштування у ВНЗ необхідно отримати диплом третього циклу – диплом про поглиблену вищу освіту (ДПО) (Diplome d'études approfondies, DEA). ДПО передбачав подальше продовження наукових досліджень. Він надавав право вступу до докторантури (Doctorat), де протягом двох-чотирьох років йшла робота над дисертацією, успішний захист якої завершувався присудженням ступеня доктора наук (docteur dégré) [2, с. 104; 4].

Перший цикл університетської освіти розрахований на два роки. На цьому етапі здійснювалася загальноосвітня підготовка та вивчалися спеціальні предмети. Другий цикл включав 2 роки навчання і передбачав набуття фундаментальних знань у сфері обраної спеціальності. Третій цикл включав спеціальне навчання плюс опанування дослідницькими навичками і тривав, як правило, один рік [2, с. 104; 4].

Ті особи, які отримали диплом ДЗУО та пройшли професійно-педагогічну підготовку в НШ, одержували диплом КАПЕ (certificat d'aptitude au professorat des écoles, CAPE), який надавав право працевлаштуватися в дошкільних закладах освіти та початковій школі [7].

Студенти, які здобули ступінь ліценціата та пройшли професійно-педагогічну підготовку в РПЦ, отримували, як і раніше, дипломи КАПЕС і мали право займати посаду штатного викладача середньої школи [5, с. 204].

Викладачі більш високої кваліфікації мали статус *агреже* (аггій). Диплом агреже надавав право викладати у старших класах середньої школи (ліцеях) та у ВНЗ на посаді асистента. Для того, щоб отримати це звання з окремої спеціальності, потрібно було скласти дуже важкі конкурсні іспити. До іспитів на звання агреже допускалися студенти, які отримали диплом ліценціата та продовжували навчання в університеті ще один рік, щоб здобути диплом метриси, а також ліценціати, які вже мали педагогічний стаж у школі [2, с. 105; 5, с. 206-207].

Іспити проводилися у два етапи. Перший етап – письмові екзамени в центрах навчальних округів (академій). Іспит, наприклад, для викладача іноземної мови складався з написання твору французькою та іноземною мовами, письмових перекладів з французької мови іноземною і з іноземної французькою мовою, читання лекції (25 хвилин) французькою мовою з літературознавчої теми (про стиль якогось автора, про мову), філологічний аналіз тексту з іноземної мови, а також усний його переклад іноземною мовою (на підготовку відводилася одна година), читання й коментування класичного твору з іноземної мови, читання лекції іноземною мовою (з п'ятигодинною підготовкою), іспит з мови, яка належить до однієї і тієї самої групи мов, обраної як спеціальної дисципліни викладання (якщо спеціальною мовою викладання була італійська, то іспит студент складав з будь-якої мови, що належить до групи романських мов, якщо російська, то необхідно було обрати одну зі слов'янських мов). Другий етап – публічні усні іспити в Парижі. Складовою публічних іспитів були залікові уроки, які здобувач давав у присутності членів комісії. Ці іспити являли собою так званий національний конкурс. Склавши їх, агреже звільнявся від обов'язкового стажування в регіональних педагогічних центрах протягом одного року [2, с. 105; 5, с. 206-207].

Дотепер диплом агреже дає право викладати в ліцеях на посаді штатного викладача або в університетах на посаді асистента. Необхідно зазначити, що переважна частина кандидатів на отримання звання агреже не витримує надзвичайно важких іспитів [9].

Таким чином, у кінці 80-х рр. викладачі середньої школи Франції поділялися на: *ліценціатів*, які не мали професійно-педагогічної підготовки, *сертифі'є* та *агреже*.

Як раніше, так і сьогодні агреже вважаються “інтелектуальною елітою” викладацького складу французької середньої школи.

Підготовка викладачів середніх шкіл традиційно вважається у Франції однією з головних функцій університетів, але, крім університетів, існують вищі педагогічні навчальні заклади, засновані спеціально для підготовки висококваліфікованих викладачів, як правило, для середніх загальноосвітніх шкіл та спеціалізованих ВНЗ. Цими закладами є Вищі Нормальні школи (ВНШ) (Ecoles Normales Supérieures, ENS), які розташовані в Парижі [5, с. 121].

Щодо підготовки педагогічних кадрів для університетів та інших ВНЗ, то вони, як і викладачі середніх шкіл, проходять підготовку переважно в університетах. Отримавши диплом агреже, молода людина має право на працевлаштування в університеті на посаду асистента. Взагалі право викладати в університеті мають особи, які закінчили (за традиційною системою) третій цикл університету і здобули диплом DEA (диплом про поглиблену вищу освіту). Цей диплом передбачає подальше продовження наукових досліджень з обраної спеціальності, він надає право вступу до докторантури.

Навчання протягом 3-х років у докторантурі передбачає теоретико-методологічний та прикладні модулі і має на меті написання і захист дисертації на здобуття ступеня доктора наук (Doctorat). У Франції (до ініціювання і активної участі країни в Болонському процесі) навчання в докторантурі передбачало захист двох дисертацій.

У 80-х рр., зважаючи на процеси модернізації освітніх систем у країнах Західної Європи, у французькій науково-педагогічній думці постало питання про створення в країні уніфікованої системи педагогічної освіти.

Прогресивна ідея, зорієнтована на уніфікацію системи підготовки педагогічних кадрів, була підтримана владними колами, зокрема, міністром національної освіти – Л. Жоспенем. У результаті в 1989 р. був прийнятий Закон про орієнтацію освіти (Loi d'orientation sur l'éducation)

(далі – Закон про орієнтацію), який фактично поклав початок новому етапу модернізації педагогічної освіти. Відповідно до цього закону визначалися основні національні пріоритети у сфері освіти на найближче десятиліття і надалі. Серед найважливіших було створення Міністерством національної освіти уніфікованої інституції педагогічного вищого навчального закладу університетського типу для підготовки вчителів масової школи (від дитсадка до ліцеїв включно) – Університетських інститутів підготовки вчителів (УППВ) (*Instituts universitaires de préparation des maîtres, IUFM*) [12; 15, с. 62]. Педагогічні заклади, які існували до 1989 р. (Нормальні школи, регіональні педагогічні центри, центри підготовки викладачів для технічних закладів освіти) підлягали ліквідації згідно зі статтею 17 Закону про орієнтацію освіти, а УППВ набули статусу вищих професійних навчальних закладів із дворічним терміном навчання на базі трирічної університетської підготовки (ступінь ліценціата). Загальний термін навчання складає 5 років [3; 12].

На сучасному етапі у Франції, як і в більшості країн Заходу, для педагогічної діяльності необхідно мати два дипломи – про загальну університетську підготовку та про “професійну придатність”. Перший видається після 3 років навчання й успішного складання теоретичних іспитів із загальноосвітніх дисциплін та обраного профілю спеціалізації, а другий – після завершення професійно-педагогічної підготовки.

Декретом № 91-1086 від 18 жовтня 1991 р. про статус викладацького персоналу школи статтею 17 було офіційно проголошено: відтепер називати вихователів дитсадків та вчителів початкової школи, як і їх колег у середній школі, *викладачами*. Це нововведення сприяло підвищенню соціального статусу цієї категорії педагогів в очах громадськості та робило професію вчителя більш привабливою [8; 11, с. 425].

Відповідно до статті 17 Закону про орієнтацію освіти від 10 липня 1989 р. (частина 21 глава I) новостворена модель підготовки педагогічних кадрів в УППВ базується на артикуляції (поєднанні) теорії й практики. Основна її мета – формування вчителя-професіонала, який би міг адаптуватися до розв’язання будь-якої освітньої проблеми. Згідно зі статтею 17 УППВ мають брати участь у неперервному професійному навчанні вчителів [11, с. 425; 12].

В УППВ студенти повинні спеціалізуватися відповідно до обраного типу навчального закладу, в якому вони мають намір працювати (дитячий садок, початкова школа, колеж чи ліцей). У 1990 р. в експериментальному порядку нові навчальні заклади було створено у трьох містах – Греноблі, Ліллі й Реймсі. Станом на 1994 рік таких інститутів було 29. Основна система підготовки педагогічних кадрів для школи діє з 1993 / 1994 навчального року. Університетські інститути підготовки вчителів створювалися при університетах у кожному навчальному окрузі (академії). Як було зазначено вище, зарахування до Інститутів відбувається за наявності диплома ліценціата (Вас+3), тобто трирічної університетської підготовки, шляхом складання іспиту-тесту з певних дисциплін та співбесіди-досьє з педагогіки. Навчання триває 2 роки. Перший рік навчання в УППВ – це загальноосвітня, психолого-педагогічна та спеціально-предметна підготовка. Студенти відвідують лекційні й семінарські заняття, а також самостійно працюють у Центрі педагогічної документації, де збирають та опрацьовують інформацію, що стосується системи освіти, а потім використовують її для написання дипломної роботи на другому курсі [9; 15, с. 63].

Слід зазначити, що вже на першому курсі УППВ майбутній педагог обирає тип підготовки і бере участь у конкурсі на отримання інститутського диплома з відповідної спеціальності: викладача 1-го ступеня школи (дитячий садок чи початкова школа), викладача 2-го ступеня (колежу чи ліцею) або технічних навчальних закладів. Результати дослідження показали, що перший рік навчання в УППВ – це підготовка до конкурсу, вся програма навчання на першому курсі зорієнтована на складання конкурсного іспиту, що надає змогу продовжити навчання на другому курсі УППВ. У разі невдалого складання екзаменів молода людина має право на повторне проходження курсу навчання, але за власні кошти. Ті особи, які витримали

конкурсні іспити першого року навчання в УППВ (три обов'язкові письмові: з французької мови, математики, іноземної мови та чотири додаткові усні з циклу загальноосвітніх та спеціально-предметних дисциплін), продовжують навчання на другому курсі цього навчального закладу, де проходять професійно-педагогічну підготовку викладачів-стажистів: вивчають теоретичні дисципліни психолого-педагогічного компонента, готуються до захисту дипломної роботи з педагогіки (*mémoire professionnel*) та продовжують здобувати загальноосвітню підготовку і вивчати дисципліни зі спеціальності.

Вже на другому курсі викладачі-стажисти отримують заробітну плату (*rémunération*) [3; 9; 13; 15, с. 65-66].

Відповідно до постанови і циркуляра № 91-202 від 2 липня 1991 р. стосовно валідності підготовки в УППВ після другого року навчання, за результатами набраних балів з дисциплін зі спеціальності, теоретичних предметів психолого-педагогічного та загальноосвітнього циклу за модульно-рейтинговою системою та захисту дипломної роботи з педагогіки директор УППВ затверджує навчальні досягнення студентів і направляє їх ректорові академії. Ректор скликає академічне журі, яке розглядає та оцінює пропозиції Інститутів і виносить рішення про надання відповідного диплома випускникові УППВ. У разі позитивного рішення майбутній викладач I ступеня отримує диплом PE1 (*professeurs des écoles*) – колишній CAPE (*certificat d'aptitude au professorat des écoles*), що дозволяє здійснювати професійну діяльність у дошкільних закладах освіти та початковій школі; викладач II ступеня одержує диплом за спеціальністю викладачів середніх закладів освіти: PLC1 (*professeurs d'enseignement général de collège et de lycée*) – диплом викладача загальноосвітнього коледжу та ліцею, PLP2 (*professeurs de lycée professionnel, 2 classe*) – диплом викладача професійного ліцею 2 циклу, PLP1 (*professeurs de lycée professionnel, 1 classe*) – диплом викладача професійного ліцею 1 циклу, PEGC (*professeurs d'enseignement général de collège*) – диплом викладача коледжу, PEPS (*professeurs d'éducation physique et sportive*) – диплом викладача фізичної культури і спорту, PET (*professeurs de l'enseignement technique*) – диплом викладача технічних дисциплін. Зауважимо, що з 2006 р. колишні дипломи (CAPE, CAPES, CAPET, CAPLP2, CAPEPS) було ліквідовано і набули чинності вищезазначені дипломи нового зразка. Отримавши відповідний диплом, особи, які навчалися за направленням від департаментів, згідно з декретом № 91-1086 від 18 жовтня 1991 р. (стаття 17-12) мають відпрацювати протягом 10 років у державних освітніх закладах [3; 8; 13].

У разі, якщо рівень компетентності випускника недостатній для одержання диплома, йому видається сертифікат так званого “допоміжного викладача” (“*maître auxiliaire*”) [3]. Станом на 1996 р. серед 364800 викладачів, які отримали диплом випускників УППВ, 17100 (4,7%) одержали сертифікат “допоміжного викладача” [15, с. 62].

Вивчення й аналіз документальних джерел та наукової літератури дозволяють стверджувати, що університетська підготовка викладацьких кадрів для ВНЗ, для повних середніх шкіл (ліцеїв), неповної середньої школи (коледжів) суттєво відрізнялася від підготовки майбутніх вихователів для дошкільних закладів освіти (материнської школи), учителів початкової (елементарної) школи, де теоретичний рівень був низьким та переважав прагматичний напрям підготовки: увага зосереджувалася на методичних питаннях навчально-виховної роботи та педагогічній практиці. На сучасному етапі в підготовці педагогічних кадрів для всіх типів шкіл відбувається гармонійне поєднання академічної університетської освіти з професійно-педагогічною, яку студенти здобувають в УППВ. Новостворені Університетські інститути підготовки вчителів при університетах успадкували матеріальну базу Нормальних шкіл, серйозну педагогічну орієнтацію, традицію довірливих стосунків між студентами і викладачами.

Результати дослідження свідчать, що в УППВ підготовка викладацького персоналу здійснюється в тісному співробітництві з університетським сектором освіти: тут працюють переважно викладачі університетів. Цей фактор значною мірою підвищує престиж інститутів. Поряд з університетською професурою працюють педагоги з Вищих Нормальних шкіл (ВНШ)

(неуніверситетський сектор освіти), але, незважаючи на елітарний статус цих навчальних закладів, університетські викладачі мають більший авторитет, ніж їхні колеги з ВНШ. Таке явище можна пояснити істотною відмінністю організації і змісту навчання в університетському та неуніверситетському секторах. Університет готує висококваліфіковані педагогічні та науково-педагогічні кадри на базі домінуючої теоретико-академічної підготовки на відміну від професійної орієнтації підготовки у ВНШ. Відповідно університети залучають студентів до наукових досліджень, що визначає їх внесок у процес підвищення кваліфікації викладачів.

Наприкінці 90-х рр. відбуваються зміни, пов'язані з євроінтеграційними процесами. Вносяться корективи в підготовку педагогічних кадрів, спрямовані на інтернаціоналізацію та конвергенцію освіти. Франція як один з ініціаторів та активних учасників Болонського процесу запроваджує нову систему ступенів: ліценціат – мастер – доктор (ЛМД), які присуджуються після отримання ступеня “бакалавра” відповідно через 3/5/8 років. При цьому продовжує діяти традиційна система ступенів: диплом про загальну університетську освіту (ДЗУО – 2 роки) – ліценціат (1 рік) – метриза (1 рік) – диплом про поглиблену вищу освіту (ДЕА – 2 роки), докторат (3 роки). Упроваджується європейська система перезарахування кредитів (ECTS), здійснюється пошук шляхів оновлення змісту та якісного вдосконалення педагогічної освіти у Франції, нових форм і методів навчання. Створюються умови, що сприяють мобільності студентів і викладачів (запровадження транс'європейських програм Сократ, Темпус та ін.), а також здобуття освіти протягом усього життя (*la formation continue*) [9].

Проведене компаративно-педагогічне дослідження дало підстави розробити та теоретично обґрунтувати основні етапи розвитку системи педагогічної освіти у Франції у другій половині XX – на початку XXI століття:

– I період – 1969 – 1985 рр. *Дуальна система педагогічної освіти*. Підготовка педагогічних кадрів першого, другого та третього ступенів відрізнялася як за змістом, так і за організаційною структурою. Набуття Початковими Нормальними школами статусу вищих професійних шкіл, для вступу до яких необхідно було мати повну середню освіту (ступінь бакалавра) (декрет про модернізацію шкільної системи від 1969 р.);

– II період – 1986 – 1988 рр. *Педагогічна освіта університетського типу*. Організаційні зміни в підготовці педагогічних кадрів першого ступеня: підготовка цієї категорії педагогів передбачала навчання протягом чотирьох років (два роки в університеті та два роки в Нормальних школах, які набули статусу вищих навчальних закладів) (декрет про підготовку персоналу національної освіти від 1986 р.).

– III період – 1989 – 1998 рр. *Уніфікована система педагогічної освіти*. Уніфікація системи підготовки педагогічних кадрів для масової школи передбачала модернізацію змісту та організаційної структури (закон про орієнтацію освіти від 1989 р.). На цьому етапі відбувається реорганізація навчання в докторантурі.

– IV період – (1999 – 2007 рр.). *Євроінтеграція вищої освіти*. Формування нової освітньої парадигми, зорієнтованої на створення єдиного європейського освітнього простору. Запровадження нової системи ступенів університетської освіти (ЛМД), європейської системи перезарахування кредитів (ECTS), сприяння мобільності студентсько-викладацького складу та здобуття освіти протягом усього життя.

Отже, науково-педагогічний аналіз досвіду Франції щодо розвитку системи педагогічної освіти дає можливість виокремити позитивні ідеї та здобутки в організаційній структурі та змісті професійної підготовки педагогічних кадрів і може стати одним із підходів до з'ясування головних напрямів удосконалення педагогічної освіти в Україні.

Література

1. Вульфсон Б. Л. Подготовка учителей во Франции / Б. Л. Вульфсон // Информационный бюллетень / Научно-исследовательский ин-т общей педагогики АПН СССР. Отдел научно-педагогической информации о школе и педагогике в СССР и за рубежом. – М., 1970. – № 6. – 30 с.

2. Лащихіна В. П. Підготовка педагогічних кадрів у вищій школі Франції до реформи 1989 року / В. П. Лащихіна // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: зб. наук. пр. / за заг. ред. М. Б. Євтуха. – К.: КНЛУ– НМАУ, 2008. – Вип. 36. – С. 104-108.
3. Arrêté et circulaire (№ 91-202) du 2 juillet 1991 relatifs au contenu et à la validation des formations organisées dans les Instituts universitaires de formation des maîtres.
4. Auduc J.-L. L'école en France / J.-L. Auduc . – Paris: Nathan, 1999. – 159 p.
5. Compagnon B. Histoire des instituteurs et des professeurs de 1880 à nos jours / Béatrice Compagnon, Anne Thévenin. – Paris: Perrin, 2001. – 361 p.
6. Décret du 1969 relatif à la modernisation du système scolaire.
7. Décret du 14 mars 1986 relatif à la formation des personnels de l'éducation nationale.
8. Décret n° 91-1086 du 18 octobre 1991 relatif au statut des personnels de l'enseignement national.
9. EURIDICE.: http://www.europschool.net/static.php?op=formation/formation_des_enseignants_france
10. L'Education Nationale. – 1968. – № 806. – P. 6.
11. Les politiques de l'éducation en France de la maternelle au baccalauréat / textes rassemblés et présentés par Martine Allaire et Marie-Thérèse Frank. – P.: La Documentation française, 1995. – 925 p. – (La documentation française).
12. Loi n° 89-486 du 10 juillet 1989 d'orientation sur l'éducation.
13. Loi n° 2005-380 du 23 avril 2005 d'orientation et de programme pour l'avenir de l'école (Journal officiel du 24 avril 2005).
14. Peretti A. Rapport de la Commission sur la formation des personnels de l'Education nationale / A. Peretti. – Paris: La Documentation française, 1982.
15. Reynaud Ph. La formation au métier d'enseignant / Philippe Reynaud, Paul Thibaud // Le système éducatif. Cahier français. – 1998. – № 285. – P. 62-67.